

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 4

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Eidfjord

Emne:

Bygdelag:

Oppskr. av: Gudmund Færviik.

Gard:

(adresse): Vik i Eidfjord.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

1. So lenge folk ^{SVAR} man minnst har alt
 kann vorte makt på bekkjerveinar.
 Anna Hamra fødd 1881 kan minnst
 ei handkvern på garden Hamra;
 men ho var ikkje i bruk. Far til
 Anna kunde heller ikkje minnst at
 kverna var i bruk. Ho er kverna
 burtkomen. Um her er handkver-
 nar at i bygdi veit eg ikkje.
 Trur ikkje det finst att no.

Harre nytta dei helst til flatbrød
 og til spisekake (pottekake) Rug nytta
 dei til syre kake og finare flatbrød.
 Ein tok alltid det beste kornet
 til brødmjøl.

2. Ein sikta mjølet til finare
 bakverk. Då nytta dei ut dørolag.
 Det grøve mjølet nytta dei til fôr.

3. Ein minner at det er betre å
 bake av nymale mjøl enn av mjøl
 som har stått ei stund.
 Det var ikkje vanlegt å setje
 mjølet inn i ei varm stove før
 badingi når mjølet ikkje var nymale.
 Ein har ikkje noko sær ord for my

male mjöl. 4. Det som vert laga av horn ballar ein for grøn.

5. Ein veit ikkje av at ein på somme gardar har gått saman um bapningi. Det var somme flinke bakstektjeringar som vert nytta til bapning i andre bygdelag.

6. Det vanlegaste gjera brødsilag som ein nyttar til kvardags i bygda er grovt hvitebrød. Det vert stekt av sammalen kvite i steikeovn.

Ein kan mjølk eller vatn i det etter som ein kan. Brød av sikta kvite vert meir nytta til helgemat.

Vanlege brødsilag som ein tykkjer på bakerane er: Halv-fine, fine, spisebrød, grove og fransbrød.

I eldre tider hadde dei baker og nar (ein) på gardane. Dei laga ut brødsilag som dei kalla for og na brød.

Det var laga av rög, knøia i mjølk og tilsett ölger. Dessu brøda vart soete og gode. Dei er gått or bruk no her i bygdi, tullei då det vert stutt med tølbygginga, utmlag 1880.

Dei vert nytta til fest og høgtider, serleg til jul. Omen dei vert lagd kaka til slatten på somme gardar.

Lope kaka vert mykje brukt for enn ein fetk stekt og nane. Ho var laga av rög, knøia i mjølk eller vatn og tilsett surdeig. Ho vert enno nytta til kvardagsmat i men mykje minder no enn for.

3. Ho vart steikt uppå komfyren.
 Einn tok eit høvelig dug emne. Klappa
 det flatt med handi og la det uppå
 omnen. Når det var høvelig steikt
 på fyrste sida smudde ein tenne
 yver på andre sida. Ferdig steikt
 var ho umlag 1 1/2 tume gult og umlag
 6 tumar brunt. Det vanlege brød
 som ein steikte i bakerogmane var
 baka av rug.

Eplekaka (potetkaka) vort baka av
 poteter og mjöl. Ein nyttar kvete,
 rug og byggmjöl. Får var det jamt
 havsmjöl (dillmytta; men no er
 det mest stutt med det. Desse kaka-
 ne vort av mange kalla for helle-
 kaka avdi ðu vort steikt på
 bakote kedler (er). Får knóða ðu kaka,
 tok høvelige dug stykke, ebne^{bet} segjer
 ein her, klappa det útyver med
 handi og steikte det på kedla.

Þá bakar ein helst dugen útyver
 med (hjörle (eit) og fryttjer kakene
 út med eit spann lak som er høve-
 lig sturt. Ein sneur kakene so
 þú vort steikte på báe sior.

Desse kakene vort mykje nytta
 til hvíldagsmat.

Vaffelkaka vort mest nytta til
 helgamat. Det er helst kvete
 og grönmjöl ein stükjer henne
 ív. Vata i henne er helst mjólk.
 Þá þráu kar ein i henne, ein
 löysur natronen upp i litlaur

4
mjølk. Pannekake vert stekt av
hvite mjøl rørt ut i mjølk. Ho
vert mytta til helgamat. Lappar
vert laga av hvite mjøl rørt ut
i surmjølk eller saips og tilsett nokon.
Det er helst ganna ein stiker dei
i, sume stiker dei på kella.

Ein har alltid søtteri i panne
kake og lappar. Lappar vert
most mytta til helgamat.

Thromkake vert berre mytta til
helgamat. Gorkake vart mytta
for imen er no kilt gått or
bruk. Følk som er frå kann
ikkje minnst at desse kakeane vert
bake. So det er vel snart 100 år
sidan dei gjerde or bruk her i bygde.

Ein har kakeslag som har
namn etter framands bygdelag.
Det er hardingkake og nordlands-
lelse. Hardingkake heite krotakake
i Hardanger. Mange kallar henne
krotakake her og. Velt i tije hva
nordlandselefe kallar dei nord.
Turru vaffer vert brukt til fest
og høgtidamat. Summe kallar dei og
for franske vaffer.

7. Det er vanleg at har i
høst heier eller briddmat av
litt fenne til å setja fram for
uven te gjester. Det er helst lelse.
Hardingkake, turru vaffer, koring av
hvitemjøl og kringla og turru småkaker
ein har litt dette. Ein har ikkje samnamn

5
5
for dette. 8. Globake er ikkje kjent her.
9. Ein bake fleire slag flatbröd til
fint bruk og til kvardags. Det var
ikkje skilnad på brödet for hüs-
band og lenar. Ein hadde ikkje
skilnad på brödet for handverkarar.
Namnet på dei ulike flatbrödslaga
var: kvardagsbröd var helst bake av
hevermjöl blanda med grovt rugmjöl.
Men det var og bake berre av havlemjöl.
Tunnbröd kalla ein det brödet ein
nytte til finare bruk. Det er bake
av sikta rug blanda med kvitemjöl.
Gulbröd var bake av grov rug ein
nytte det helst i slätten og når det
var varmt.

10. Knekebröd er ikkje kjent
her i bygdi.

11. Leiv nyttar ein um flatbrödet
både for og etter at det er stekt.
Ordet leiv kan ikkje nyttast om
ei skive av omnostekt bröd.

Ei brödskeive kallar ein ei skjeva.

12. Når ein lagar lefse koker ein
graut av mjölk og mjöl. Når
poteter og mjöl i til dugen vert
kveleg flatt, so bakar ein dugen
utryver til tunne livar med eit
slitt kjövl. Og so vert livane
stekte på bakstekella. Ein
stektjer det på bakstekella.
Fyest vert livane stekte
litt på bae sidor, so nyttjer at
dei heng godt i saman og lagde

6
Til sides på bakkebordet. Når ein
stikk har stukt deigen upp, so
skiner ein råmjølk yver leivane,
og so stutkjer ein dei ferdige.

Summe nyttar egg og mjølk rørt
i saman i staden for råmjølk.

Det er helst kvitk og råmjøl
som er sikka ein brukar til
lefsmjøl. Men grovt mjøl vert
og nyttja serlegt for. Ein nyttar
berre ordet lefse um lefse her.

Det er til serlege høve ein lagar
lefse. Til jøl, pasta, pinsli og
kamfirmasjon bakar ein lefse. Og
til gravfoder og brudlaup og bar
sil. Og som for nemt har ein jamt
lefse liggjande um det hjom uventa
gjester. Ein nyttar ikkje lefse
til kvardags. Ein nyttar lefse
når ein er ute på reis.

Ein brer smør og søtke og
skiner på lefse. Ein nyttar ordet
blina. Ein skiner det bredde smøret
og søtket utyver med ein kniv.
Summe brukar fingrane og.

Ein nyttar ikkje ordet bling.
Skilnaden på lefse og flatbrød er
at ein har grovare mjøl og spinde
godt i det eenn i lefse.

13. Ein brukar ikkje flatbrød
og lefse som skal leggast burt
når det vert brukt kume. Det som
vert brukt til mistemat vert
bretta. Bretta kallar ein det.

7
Ein har ikkje ulike namn for
hvar einsteld måte ein breitar
lelse eller flatbrød på. Det heile
ubrutta brødet kallar ein ein leiv.
Når brødet breittast var det i fire,
ein kallar det for ni skrokkar.

Leivon vert brutta medan han
var varm. No legg ein ikkje
farg på brødet.

14. Ein rirke saman mjøl og
sjør og rappa rå poteter. På dette
stod nokre dagar vert det brúhande
gjær. Og då dei bryggja öl til høgtidene
eller slakten so nytta dei ölgyer.

15. Ein har bært surdug til bakingi.
Ein tok ein deigballe, som var saman
strappa av rirke deigen i froget, og
gøynde han tur til meske baking.
Hans hadde ikkje sær namn. Dei løyste
han upp i vatn. Dei gøynde han i
mjøltunna

16. Summe har til merke at når deigen er
dubbel so stor som når ein set han
er han ferdiggjerd. Mange brúkar
og stikka og røt henne med i ei gras
i deigen, når stikka slakna med ein
gang er deigen ferdiggjerd. Ein brúkar
mjølt gjærbrød til dagleg no for
tida. Ein et brødet først og nybata

17. I heilingi tok ikkje lengre til
når ein nytta surdug. Ein nytta
ikkje rirk varme og for ikkje amor-
leis med det brødet enn når ein
nytta gjær.

8. Ein har baka syra brød på
liknande vis som ein bakar flattbrød.
Ein mytta det helst til fest-
lege høve. Krothaka kallar ein
slikt brød her. Karingbaka er
og brukt, men det er sjeldnare.
Brødet vert hjevla med eit
krothjevle for at det ikkje skal
bløta seg. Truse er ikkje hjent
her. Hjleve er skore i laggar.
Hjemmer ikkje til at nokon her har
brukt ein reidshaps som liknar
på ein ham. Hambaka er ikkje
hjend her.

19. Det er i elhuset ein held
seg når ein stikjer krotakaka.
Ein stikjer henne på bakste
kedla. Fildre liden hadde ein bakar
amn på gardane her, men no
er dei borte. Bakaromnane stod
i eldhuset av umsyn til brann-
faren. Det var syra brød dei
stekte i desse omnane.

20. På dei einbilde gardar hadde
dei amnar på kvar gard.

Og i meir felfygdde grender
hende det at dei stekte i saman.

24. Ein har stekt i gryta.
Grytebaker kalla ein dei. Hakone
vert vende i gryta.

25. Grising har ikkje vorte brukt
i vår bygd.

26. Faringlor vert koka i vakk for
stekinga.

9. 27. Ein har ikkje brødsleg
som ein koker i eit kar.

28. Flatbrødet vert gjæst i
bøier som i eldre hus står på
lofte i kusa. Der det ikkje er
bøier står brødet i stningar på
golvet. Finbrødet vert gjæmt i
brødkolk.

29. Flakestempel av te er ikkje
kjent i vår bygd.

30. Her har vore og er enno ei
figur kaka som ein kallar jula-
geit. Ho er avlang på stups.
I kvar ende er det uttøken ein
tri kant. Flakene får då to horn i
kvar ende. Julageitene vert laga
av sikta rug, deigen vert sjea
og ein har alltid sirup i han,
når ein det kar.

33. Det er vaffel, goro og krumka
ka som ein støyjer i jern.

Vaffelkaka vert nytta til dagleg.
Krumkaka er gjestebodsmat.

Det har ikkje vore nytta noko
slags surrogat for mjøl i vår
bygd under siste krigstida.

34. Borkemjøl vert nytta i krigs
og uåra etter 1800.

Føllen det hende at fatige folk
nytte borkemjøl saman med mjøl
alt til umlag 1860.

35. Det var helst almebork dei
bruka.

39. those har ikkje vore nytta her.

